

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

יתרו

ה'תש"פ

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא פר' יתרו

למד רב על מילתו של יתרו (סנהדרין צד.):
מאי **וַיַּחַד יתרו**, רב אמר
שהעביר **חרב חדה** על בשרו, **אע"פ**
כן יש לומר שאין הם כתובים כסדר:

הרישא: וַיִּלָּח יתרו חתנו מִשֵּׁה עֲלֶה
וּזְבָחִים לְאֱלֹהִים, היא לפני פסוק ט'
שנאמר בו **וַיַּחַד יתרו**, שהעביר **חרב**
חדה על בשרו,

והסיפא: וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל | זַקְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְאָכֹל-לֶחֶם **עם-חתנו מִשֵּׁה**
לפני הָאֱלֹהִים, היא במקומה לאחר פס'
ט' שנאמר בו **וַיַּחַד יתרו**, שהעביר
חרב חדה על בשרו ולכן נאמר בה
חתנו מִשֵּׁה בלבד, כי זה לאחר גיורו.

או כלך לדרך זו: כדקיי"ל מל ולא
טבל כאילו לא מל. ובתחילה (פסוק
ט') מל ועדין לא טבל, שנאמר **וַיַּחַד**
יתרו, ולאחר מכן ברישא של פסוק יב
הקריב קרבנותיו, ומכיון שלא טבל
עדין נקרא יתרו, ואחר שטבל השלים
בזה את גיורו, ולכן נקרא בסיפא של
פסוק יב: **חתנו מִשֵּׁה**.

וכן מובא בזה"ק (ויקרא, ט' עמ' ב')
שנקרא **יתרו חתנו מִשֵּׁה**, עת הביא
קרבנותיו לפני גיורו:

וַיִּשְׁמַע יתרו כהן מדין חתנו מִשֵּׁה
וגו'. (יח, א')

יש ליתן טעם לאומרו לעתים **יתרו**
לבד, ולעתים **יתרו חתנו מִשֵּׁה**, או
חתנו יתרו, ומדוע מסיפא של פס' יב
עד פרשת יתרו יאמר רק **חתנו מִשֵּׁה**
ללא שמו יתרו.

ובשימת לב [ועל פי הזה"ק כדלקמן]
יש לומר, כל הפעמים שנקרא **יתרו**
או **יתרו חתנו מִשֵּׁה**, הם לפני גיורו.
וכשהוא נקרא **חתנו מִשֵּׁה** לבד הוא
לאחר גיורו. וכפי שמתבאר בסיפא
של פס' יב: וַיִּלָּח יתרו חתנו מִשֵּׁה עֲלֶה
וּזְבָחִים לְאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל | זַקְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְאָכֹל-לֶחֶם **עם-חתנו מִשֵּׁה**
לפני הָאֱלֹהִים. הרי הרישא של הפסוק
מיירי לפני גיורו, ולכן כתיב וַיִּלָּח
יתרו חתנו מִשֵּׁה עֲלֶה וּזְבָחִים לְאֱלֹהִים,
והסיפא של הפסוק מיירי **לאחר גיורו**:
וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל | זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָכֹל-
לֶחֶם **עם-חתנו מִשֵּׁה** לפני הָאֱלֹהִים.
ולכן בסיפא לא מובא שמו יתרו. וכן
מכאן ואילך עד סוף הפרשה נקרא
חתנו מִשֵּׁה, כי מכאן ואילך הוא **לאחר**
גיורו.

ואע"פ שנכתב פסוק זה (יב) **לאחר**
וַיַּחַד יתרו שהוא בפסוק ט', שממנו

לעומקו של מקרא פר' יתרו

(מכילתא יתרו פ"א). **יתר**, ע"ש שיתר פרשה אחת בתורה, ואתה תחזה. **יתרו**, לכשנתגייר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו.

לכאורה, לפירושו נקרא יתרו **לאחר** שנתגייר. **ותימה**, שהרי נקרא יתרו בהיותו עדין כהן מדין. ככתוב: [פס' א'] **וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וְגו'**, ובודאי עדין לא מל באותה שעה.

אלא יש לומר לפירוש רש"י **שנקרא** **כך על שם העתיד**, שעתיד להתגייר, וכדאמרו (ברכות ז): **שְׁמָא גְרִיב**. שם האדם גורם לו את מפעלות חייו.

שאם לא כן, כיצד נקרא **יתר** לפני גיורו, והרי פירש רש"י שנקרא כך על שם **שיתר פרשה אחת בתורה**, ואתה תחזה. וכשיתר פרשת ואתה תחזה, בודאי שאז כבר מל.

אלא מאי, שנקרא כך [יתר] על שם העתיד, **שעתיד** ליתר פרשת ואתה תחזה בתורה, **הכי נמי** שנקרא כך [יתרון] על שם העתיד, **שעתיד** להתגייר.

מה כתיב ביה בַּיְתָרוֹ, (שמות יח) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חוֹתֵן מֹשֶׁה עוֹלָה וּזְבָחִים לַאֲלֹהִים, **דְּהוּא אַקְרִיב קְרַבְנָא לְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא**, [ורק אחרי כן] **וְאַתָּא לְאַתְגַּיְרָא**.

כלומר, שהקריב קרבנותיו לאלקים **וְאַתָּא לְאַתְגַּיְרָא**, ורק אח"כ בא להתגייר.

והקב"ה **הסכים על ידו** כמובא שם בזה"ק **מִכָּאן אוֹלִיפְנָא דְּכָל מֵאן דְּאַקְרִיב קְרַבְנָא בְּרַעוּתָא דְּלְבָא, קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אוֹדְמֵן לְקַבְלֵיהּ**. כאן לימדנו הקב"ה **גודל מעלת רצון הלב**, שהקב"ה בא לקראתו, שהרי מקריב ברצון הלב.

ואשר על כן, **לאחר** שנתגייר כבר לא נאמר **יתרו חותן משה**. אלא רק **חותן משה**. שהיה בעצמו כבר כביכול בדרגת משה וישראל, הדומים למלאכי השרת, ונתעצמה בו הדרגה **של נעשה ונשמע**.

ועדין יש ליתן טעם לפירוש רש"י: שבע שמות נקראו לו, רעואל, **יתר**, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל,

לעומקו של מקרא פר' יתרו

ובזה ינתן טעם מדוע נאמר בפסוקים הראשונים (א'ב'ה) 'יתרו חתן משה ג' פעמים בזה אחר זה. שהרי כבר הודיענו הכתוב שהוא חותן משה, ומה בא ללמדנו פעם אחר פעם. ויובן בדרך של אע"פ. אע"פ שהוא חותן משה, לא השכיל יתרו ללמוד ממנו להגיע לדרגת נעשה ונשמע. באשר דרגת נעשה ונשמע אינה מצד החקירה ההבנה והלימוד. אלא היא חלק מעצמותם של ישראל הדומים למלאכי השרת. וכל עוד שלא התגייר אין הוא בבחינת נעשה ונשמע, אלא עדין בבחינת נשמע ונעשה.

וזה שאמר יתרו למשה לאחר גיורו. עתה שמע בקולי אינני עבד. (פס' יט'). שהרי יש לשאול מנין לו ליתרו הכח והעצמה ליעץ למשה רבנו, אדון הנביאים. ולומר לו עתה שמע בקולי אינני עבד וגו'. ומאי עתה. אלא כך אמר לו, עתה משעשיתי מעשה ונתגיירתי, שמע בקולי אינני עבד. כי זו העצה היא מן דרגת המלאכים של נעשה ונשמע.

ועל דרך הצח יעוין שהמלה עתה מוטעמת בגרשיים. וכאמרו: עתה שנגרשתי פעמיים מגיותי, פעם אחת

ולאחר גיורו נקרא חתן משה לבד, או חבב, ככתוב: [במדבר י, כט] ויאמר משה לחבב בן-רעואל המדיני חתן משה נסעים | אנחנו אל-המקום אשר אמר יהוה אתו אתו לכם לכה אתנו והטבנו לך כי-יהנה דבר-טוב על-ישראל.

וכדפירש רש"י בפרשתנו: [יח,א] חובב, שחבב את התורה, וחובב הוא יתרו שנאמר (שופטים ד, יא) מבני חבב חתן משה, ונקרא כך לאחר שנתגייר, על שם חיבת התורה.

ועל דרך הצח, נקרא חתן משה לאחר גיורו, כדאמרה ציפורה בתו כאשר מלה את בנה בדרך במלון: (ד,כה) ותאמר פי חתן-דמים אתה לי. וכפירוש רש"י שם ותאמר. על בנה אתה [בני] היית גורם להיות החתן שלי [משה] נרצח עליך. והיינו חתן-דמים. ואשר על כן לאחר מילתו וגיורו נקרא חתן משה, והוא מלשון חתן-דמים.

לעומקו של מקרא פר' יתרו

לומר שגֵרֶשׁ מעליו כל משטיניו, הן
במחשבה הן במעשה.

מעבודה זרה ופעם שניה מהיותי גוי,
לכן בדרגא זו, שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶנְךָ.

כנגד תקון המחשבה נאמר וַיִּשְׁמָע
בגרשיים, שגרש כל מחשבות זרות
של עבודה זרה,
וכנגד תקון המעשה נאמר וַיָּבֵא
גם בגרשיים שבא על מנת לקיים גיורו
במעשה.

וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ כִּהְיוּ מִדְּבַר חַתָּן מִנְּשָׂה
אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱ-לֹהִים לְמִנְּשָׂה
וַלְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת-
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: (יח,א')

וכפי שפירש רש"י (יח,ה') בד"ה
אל המדבר: אף אנו יודעים שבמדבר
היה, אלא בשבחו של יתרו דבר
הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם,
ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום
תהו, לשמוע דברי תורה. לכן מוטעמת
המלה וַיָּבֵא בגרשיים, שגרש מעליו
כל מעדני עולם ובא לחסות בצל
השכינה שבמדבר.

וַיָּבֵא יִתְרוֹ חַתָּן מִנְּשָׂה וּבָגְנוּ וְאִשְׁתּוֹ
אֶל-מִנְּשָׂה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיָה
תְּנֵה שֵׁם הָרֶגֶל הָאֵלֹהִים (יח,ה')

וַיִּשְׁמָע וגו' וַיָּבֵא וגו'.

יש לשאול מדוע הקדים הכתוב
וישמע לויבא. הרי עיקר ענינו שהוא
בא אל משה. והיה לכאורה יכול לומר
ויבא יתרו, כי שמע.

וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד
גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ
נְכַרְיָה: וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-
אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִתֶּרֶב
פְּרָעָה: (יח,ג-ד')

ויש לומר כנ"ל שיתרו קודם גיורו
היה, והקדים נשמע לנעשה כדרך כל
הגויים, ולכן נאמר וישמע, ואחרי כן
ויבא. ושלא כישאל אשר הם
כמלאכי השרת מקדימים נעשה
לנשמע.

ובשימת לב, ידויק בטעמים, שכן גם
וַיִּשְׁמָע וגו' וַיָּבֵא שניהם בגרשיים.

לעומקו של מקרא פר' יתרו

עוד כי לבי לפני מועדות אל ארץ
הבטחת אבות.

ועוד יש לשאול מדוע דוקא כאן
פרסם הכתוב את טעם שמו של
אליעזר, **כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצֵּלֵנִי
מִתְּחַרְבַּ פְּרָעָה**. לכאורה היה לו לפרסמו
בדרך במלון בשעת מילתו על ידי
צפורה אמו.

וייש לומר על דרך הפשט, שאגב
אורחיה נקט. אגב אורחיה שפרסמו
הכתוב שנית לגרשם, פרסמו הכתוב
גם לאליעזר. וטעם זה לאליעזר אכן
אמרו משה בעת מילתו על ידי צפורה
אשתו, עת השתחרר מלפיתת המלאך
עם המילה. [וכפירוש רש"י שהיה זה
אליעזר שלא נימול]. ואע"פ שפשט
כוונתו היתה הצלתו מחרב פרעה
ממש, בטרם ברח למדין, הרי שראה
בהצלתו מלפיתת המלאך כעין המשך
ההצלה מחרבו של פרעה ממנו הצילו
בוראו, והיא היא אותה הצלה שהיתה
עמו עכשיו.

וכאומרו כשם שהצילני מחרב פרעה,
בעבור הנהגת בני ישראל, כן יוציאנו

יש לשאול מה ראה הכתוב לחזור על
טעם שמו של גרשם, **כִּי אָמַר גְּרַם
הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה**, באותן המלים
ואף באותם הטעמים כפי שכבר פרסמו
הכתוב קודם לכן בפרשת שמות
[ב, כב']: **וַתֵּלֶד לּוֹ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גְרָשָׁם כִּי
אָמַר גְּרַם הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה**.

ולעומקו של מקרא יש לומר,
שכוונת משה רבנו היתה **לשתי** "ארץ
נכריה". כשפרסמו הכתוב לראשונה
לפני יציאת מצרים, רצה לומר גר
הייתי **במדין** שהיא **ארץ נכריה**
למצרים בה השארתי את עמי
ומשפחתי. ואילו עתה, **לאחר יציאת
מצרים**, כוונת אומרו **גְּרַם הָיִיתִי בְּאֶרֶץ
נְכַרְיָה** כוונת אומרו **בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה היא
ארץ מצרים**, שהיא נכריה **לגבי ארץ
האבות**.

ולכן חזר הכתוב פעם שניה על טעם
שמו של בנו גרשם, להודיע וללמד על
**כמיהתו של משה להגיע אל ארץ
אבות**, אשר כל מקום אחר נחשב
לגביו ארץ נכריה.

ובאומרו **גְּרַם הָיִיתִי** בלשון עבר, רצונו
של משה לפרסם אמונתו ובטחוננו
במושיעו לאמר גר הייתי ולא אהיה

לעומקו של מקרא פר' יתרו

אחד. וליש אומרים שגַרְשָׁם הוא היה בתנאו ליתרו לעבודה זרה, אע"פ שהיה מהשפה ולחוץ נתקיים בזרעו. לכן נחשב בפני עצמו ולא עם אליעזר.

שכן מצינו מדרשים חלוקים את מי לא מל במדין: ברש"י על פי מדרש רבה לא מל **לאליעזר**. ובילקוט שמעוני מבואר [וכן לתרגום יונתן בן עוזיאל] שלא מל **לגרשום** משום השבועה שנשבע ליתרו כי הבן הראשון שילד יקדש לע"ז. [ומובא באריכות בפרשת שמות]. לכן נאמר **אחד אחד**. הא כדאית ליה והא כדאית ליה.

ועוד יש ליתן טעם מדוע פרסמו הכתוב לאליעזר דוקא כאן.
יש לומר על דרך שאמר ר' יוחנן בכל מקום שם אתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענוותנותו. ואם בהקב"ה כך, בעבדו לא כל שכן. עתה שמשה רבנו הוא בגדולתו לאחר שקרע להם את הים, והוריד להם את התורה (למאן דאמר יתרו לאחר מתן תורה בא), משה אינו תולה הגדולה בו אלא ביוצרו, שכן מפרסמו הכתוב:

ויצילנו ויגאלנו ויקחנו ויביאנו אל ארץ אבותינו.

ועוד יש לשאול, מדוע אמר הכתוב שם האחד ושם האחד, לכאורה היה לו לומר שם האחד גרשם ושם השני אליעזר וכו'.

ויש לומר: אמר שם **האחד** אליעזר כי כל אחד באנפי נפשיה. גרשם חשוב לעצמו ואליעזר חשוב לעצמו.

ועוד יש לומר, מאי אחד אחד שאמר הכתוב, **שגרשם היה תנאו עם יתרו** כמו שכתב אוה"ח הק', אחד לאב אחד לאם. וליש אומרים **שאליעזר** היה תנאו עם יתרו גם יהיה הטעם **אחד אחד**, שאף על פי שהיה תנאו של אליעזר עם האב, הוציאו משה וחילצו מן התנאי על ידי טעם שבה שמו: **כִּי-אֱלֹהֵי אֲבִי בְעֶזְרִי וַיִּצְלַנִי וְגו'.** לכן נחשב בפני עצמו באומרו **וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר.**

ועוד יש לומר, שעל אליעזר נאמר שממנו יצאו ששים רבוא וראוי להיחשב בפני עצמו. [ברכות ז].
ועוד יש לומר, הטעם של אליעזר הוא שבה גדול להקב"ה. ולכן נאמר בו

לעומקו של מקרא פר' יתרו

לה', ונרמז בדבריו: **על אודות ישראל**, על ההודיה שנתנו ישראל לה' בשירת הים. ואע"פ שהמילה **אודות** היא בהוראה של "לגבי", עכ"פ רמז יש כאן על **להודות ולשבח**.

ובזה **הקדים את יתרו** לפני אומרו ברוך ה' וכו', שלא יהיה קטרוג על עם ישראל שלא הודה כיתרו.

על אודות ישראל וסמך ליה **את כל-התלאה** וגו' וכאומר: **שהודו ישראל גם על התלאות**.

וכפי שאמרו במסכת שבת (י"ג ע"ב), וכן מובא שם: מגלת תענית מי כתב? אמרו: מגלת תענית כתבה חנניה בן חזקיה וסיעתו שִׁהוּ מִחֻבְבִּין **את הצרות**, אמר רשב"ג אף אנו מחבבין את הצרות וכו', ופרש רש"י: מחבבין את הצרות: **לפי שנוגאלין מהן והנס תביב עליהם להזכירן לשבחו** וְשָׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. הרי מפרש פנזכר שִׁהוּ מִחֻבְבִּין את הצרות לפי שְׁשִׁנוּשְׁעִין מהן ונעשה להם נס, **תביב להם לשבח את ה' ולקלוטו**, ובכך הלא

אלהי אבלי בעזרי ויצלני מתרב פרעה.

והם הם הדברים אשר שר משה בשירת הים: **אלהי אבני וארמזנהו**.

ושמא יש לומר כי מלים אלו **אלהי אבלי** היו כעין מרגלא בפומיהו של משה. וכפי שפירש רש"י: בפסוק הנ"ל: לא אני תחילת הקדושה אלא עומדת היא ומוחזקת היא לי **מאבותי**.

ויספר משה לתתנו את כל-אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל את כל-התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה' (יח,ח)

ושואל אוה"ח הק', לכאורה מה יש לו למשה להוסיף על מה ששמע יתרו ובא. ולסיכום דבריו היה לו למשה לספר עוד על פרטי המעשים והצדקת הפלאות ועל ההתנתקות משרו של מצרים.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהוסיף וסיפר לו על השירה והתשבחות וכלל **ההודאות** אשר הודו

לעומקו של מקרא פר' יתרו

ואזיל בויקרא א, ט': שלא נזכר בצנאות של הקרבנות לא אל ולא אלהים אלא אשה ריח נחוח לה', כי הכונה לה' לבדו תהיה, לא יכוין המקריב ולא יעלה במחשבתו רק לשם המיוחד.

ומתרץ הרמב"ן, בעבור שיתרו עדיין לא ידע ה'.

וכפי שנאמר לעיל, שהיה זה לפני גיורו. ולכן, לקח עולה וזבחים לאלהים.

ובזוהר חדש נתנו טעם מדוע בקרבנות לא נאמר אלהים אלא רק השם המיוחד יהוה:

אמר רבי אבהו, בא וראה כמה חשש הקדוש ברוך הוא על כבוד שמו הגדול שהוא יהוה, פי זהו שמו ממש. אכל שם אלהים, משתף הוא על יתר הנבראים. המלאכים נקראים אלהים. בני אדם נקראו אלהים. הדוינים נקראו אלהים.

ועל כן חשש המקום על כבוד שמו. תדע לך, כל המקריב קרבנו וזבחו

מתחזקת הפרתם בה', וכדאי להם הדבר אף במחיר של צרות.

ויחז' יתרו על כל-הטובה אשר-עשה יתנה לישראל אשר הצילו מגד מצרים: (יח, ט')

ויחז'. פירש בעל הטורים שיתד לבו לא-ל אחד ונעשה יהודי. וכוונתו נתגיר.

והנראה לומר שבעל הטורים נקט לשון ונעשה יהודי יותר מלומר שנתגיר, שכן ויחז' הוא לשון ויחז'. וכן לשון התנחומא אל תקרי ויחז' אלא ויחז', שנעשה יהודי.

ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל-לקחם עם-חתן משה לפני האלהים (יח, יב')

שואל הרמב"ן, כיצד הקריב עלה וזבחים לאלהים, וככה לא ימצא בכל הקרבנות שבתורת כהנים, וכדמפרש

לעומקו של מקרא פר' יתרו

ולעומקו של מקרא יש לומר, כי משה ואהרן הם שהקריבו את קרבנותיו של יתרו, לכן אע"פ שבדעתו של יתרו היה לשם אלהים, נתנו הם דעתם לשם הוי"ה. ותלוי ברעותא דלבא, בכוונת לבו של המקריב.

ועל דרך הצח ידויק, שביתרו כתיב עלה וזבחים לאלהים, ובאהרן וזקני ישראל נאמר לפני ה' אלהים. עם ה"א הידועה. אל תקרי ה' אלהים אלא ה' אלהים. והיינו שבעוד שיתרו כיוון לשם אלהים, כיוונו משה ואהרן לשם הוי"ה. ה' אלקים.

ועוד יש לומר לתירוצו של הרמב"ן לעיל, שליתרו, לפני גיורו, לא היה שם אלהים במובן של מלאכים, אנשים, שופטים, כפי שאמר ר' אבהו בזוה"ק הנ"ל. אלא מובנו היה גם בלתי לה' לבדו. ורק לאחר גיורו נתודע לשם הוי"ה כאמרו עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים.

לשם זה הנקרא אלהים, תיב מיתה. שנקמר, (שמות כב) זבח לאלהים יתרו בלתי לה' לבדו. בשביל שהוא שם משותף, ואין אנו יודעים אם הוא זבח למלאכים, או לבני אדם, או להקדוש ברוך הוא. ועל פן אמרה התורה, זבח לאלהים יתרו בלתי לה' לבדו, כלומר, שצריך שיזכיר שם יהוה לבדו. ולפיכך נאמר בקרבנות, (ויקרא כב) וכי תזבחו זבח תודה לה', וכן בשלמים, וכן בעולה, ולא נאמר לאלהים אלא לה' משש.

ואע"פ שלפשוטו של מקרא זבח לאלהים זה הזבח לע"ז, כפירוש רש"י שם, הרי הזוהר חדש דורש פסוק זה להבדיל, שאפילו להקב"ה אסור להקריב לשם אלקים, כי אם לה' לשם הוי"ה לבדו.

ואשר על כן יש לשאול: כיצד זה יבואו אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה וקרבנותיו לפני האלהים והרי כפי שנאמר בזוה"ק הנ"ל זבח לאלהים יתרו בלתי לה' לבדו (שמות, כב, יט), ואפילו כיוון לשם אלהים הק' בלתי אם כיוון לשם הוי"ה.

לעומקו של מקרא פר' יתרו

הרחמים לעולם על ידי קרבנותיו,
וממילא נתקבלו ברצון לפני אדון כל.

**עַתָּה יִדְעָתִי כִּי-גָדוֹל ה' מִכָּל
הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ
עָלֵיהֶם. (יח,יא)**

כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עָלֵיהֶם. פירש
רש"י, **כתרגומו**, במים דמו לאבדם
והם נאבדו במים: **אשר זדו**. אשר
הרשיעו. ורבותינו דרשוהו (סוטה יא).
לשון ויזד יעקב **נזיד** (בראשית כה,
כט) **בקדרה אשר בשלו בה נתבשלו**.

ויש לשאול, מה ראה יתרו, **בדבר
אשר זדו עליהם** יותר ממה ששמע על
מתן תורה וקריעת ים סוף ומלחמת
עמלק, שאמר **עַתָּה יִדְעָתִי**.

ויש לומר שמדת ההנהגה של
הקב"ה, שהיא בדרך של **מדה כנגד
מדה**, התבהרה עתה ליתרו **ביותר**.
שהרי הוא עצמו היה **בעצה אחת** עם
בלעם ואיוב כיועצי פרעה, אם
להשליך התינוקות למים. ומי **כמוהו**
יודע את אשר **הזידו המצרים**
להשליכם ליאור. ולאחר שהתגייר
נפתחו עיניו ביותר, ולכן אמר **עַתָּה**

ועוד י"ל על פי הזוה"ק שם, **מָכָאן
אולִיפְנָא דְכָל מָאן דְאֶקְרִיב קְרַבְנָא
בְרַעוּתָא דְלֵבָא**, קוד־שָׂא בְרִיף הוּא
אֲזַדְמָן לְקַבְלִיהּ. ופירושו: **שְׂכָל מִי
שמקריב קרבנותיו ברצון הלב,
הקב"ה מזדמן לקראתו**.

**ומעתה יש לומר שלמדו משה
ואהרון מדרכיו של הקב"ה: כשם
שקוד־שָׂא בְרִיף הוּא מְזַדְמָן לְקַבְלִיהּ**, כן
נזדמנו לקבליה גם משה ואהרון וזקני
ישראל. ואף שמקריב לקב"ה בשם
אלהים ולא בשם הוי"ה, אם מרוצים
מעשיו לרב, כלומר להקב"ה, הרי
מרוצים מעשיו גם לתלמידיו, הם משה
ואהרן וזקני ישראל.

**ולעומקו של מקרא יש לומר טעם
נוסף**, מדוע אין להקריב למידת אלהים
אלא רק למידת הוי"ה. שהרי אלהים זו
מידת הדין, והקרבת מוריד השפע, ואין
להוריד שפע של דינים וגבורות, **אלא
רק של חסד ורחמים**, וזה על ידי
הקרבת הקרבן לשם הוי"ה, שהוא
שם של **חסד ורחמים**. ולכן אע"פ
שיתרו אמר לאלהים, התכוונו משה
ואהרן וזקני ישראל להוריד **שפע**

לעומקו של מקרא פר' יתרו

וכאומרו, הדבר אשר זדו המזידים על
הניזידים, יבוא הדבר הזה עליהם, על
המזידים.

ועל דרך המוסר, והאמונה
בהשגחה, ובהאיר הענין
של עֲתָה יִדְעָתִי יש לומר, עד כמה לא
ידע האדם דרכיו של הקב"ה. שהרי
באמרו עֲתָה יִדְעָתִי, עֲדִין לא נתגלתה
מדה זו ליתרו ביפני תפארתה. שהרי
משה עצמו ניצל מן היאור והגיע
לפתחו של יתרו שלימד זכות להציל
התינוקות מן היאור. והרי מדה כנגד
מדה לטובה. יתרו שלימד זכות על
התינוקות יזכה להיות חותן לתינוק
שניצל מן היאור.

ועוד בענין המדה כנגד מדה. יש
לעיין בהמשך המדרש רבה שם
(שמות, פרשה א, ט'), אָמַר רַבִּי חֲזִיא
אָמַר רַבִּי סִימֹן, שְׁלֹשָׁה הָיוּ בְּאוֹתָהּ
עֲצָה, בְּלָעָם, וְאִיּוֹב, וַיִּתְּרוּ. בְּלָעָם
שִׁיעֵץ, נִהְרַג. אִיּוֹב שִׁשְׁתָּה, נִדּוֹן
בְּיַסּוּרִין. יִתְּרוֹ שִׁבְרָה, זָכוּ בְּנָיו וַיָּשָׁבוּ
בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית.

יִדְעָתִי וגו' כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם.

ובפירוש רש"י הביא דברי המדרש
רבה בְּקִדְרָה שִׁבְשָׁלוּ, בָּה נִתְבַּשְׁלוּ.
וכוונתו שהזידו להשליך התינוקות
למים, ובקדירה זו נתבשלו שהושלכו
וטובעו בים סוף. ומטעים רש"י את
דברי המדרש לפשוטו של מקרא, מה
שנקט לשון קדירה, הוא מלשון ויזד
יעקב נזיד. כנאמר בְּדָבָר אֲשֶׁר זָדוּ, כִּי
בְּדָבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם.

ועדיין יד לשאול, מצאנו רמז
בפסוק לקדירה בה בשלו. שנאמר
אשר זדו. אך היכן הרמז לכך ש בָּה
נִתְבַּשְׁלוּ. והרי לכאורה, הפסוק מדבר
רק במה שזדו: כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ
עֲלֵיהֶם.

ועל דרך הצה, יאמר: שהרי המילה
זָדו מוטעמת בטיפתא שהיא הפסקה
קלה. ולפי כך אינה בהכרח מחוברת
עם המילה עֲלֵיהֶם. שהיא סוף הפסוק.
ויורה הדבר, על כך שבקדירה אשר
זדו, עֲלֵיהֶם. עֲלֵיהֶם עצמם יבוא
הדבר, ונתבשלו באותה קדירה.

לעומקו של מקרא פר' יתרו

הסנהדרין גדולה, זכות יפתחו תחילה.

ועוד לענין מדה כנגד מדה.
ולעומקו של מקרא, יש ללמוד
מכאן שמדה כנגד מדה אינו עניין
לעונש דווקא. אלא זו היא ההנהגה
של הקב"ה בין לטוב בין למוטב. שכן
כשם שעשו קבל עונשו על שבן את
הבכרה ויחד עם זאת נלקחה ממנו גם
הברכה, כן יעקב קבל שכרו מושלם
בהזידו נזיד לקבל הַבְּכָרָה, ועל ידי כך
קבל גם את הַבְּרָכָה. וחילוף האותיות
בכרה ובְּרָכָה יעיד על מדתו של
הקב"ה, מדה כנגד מדה.

וַיִּתֵּן-שֵׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר (יט, ב')

פירש רש"י: **כאיש אחד בלב אחד.**
והובאו הדברים בפר' בשלח בקצרה,
וכאן יובאו בתוספת ביאור.

ובהאיר: פירוש זה ברש"י לקוח מן
המכילתא, ושואל הוא משתי פרשות.

ויש ליתן טעם במדה כנגד מדה של
כל אחד ואחד.

בשלמא, **בלעם** שיעץ רעה בפיו,
נהרג לפי חרב, שלהב החרב הוא כעין
פה. אשר על כן נקראת חרב עם שני
להבים חרב פיפיות.

וכן **איוב ששתק**, ועל ידי כך גרם
יסורין לתינוקות עם ישראל, נדון
ביסורין שבהם מתו ילדיו, ותיקונו
היה ששתק ביסוריו.

אבל יתרו **שברח** מה מידה כנגד
מידה נגעה בו. שזכו פְּנִיּוֹ וְיָשְׁבוּ
בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית.

ויש לעיין מה מדה כנגד מדה יש
כאן. ויש לומר, שהרי יתרו ברח כי
לימד זכות על ישראל, ואשר על כן
ראוי הוא לזכות זו, **שישבו בניו**
בלשכת הגזית, שם סנהדרין גדולה
דנה בדיני נפשות שפותחין תחילה
לזכות. והיינו מדה כנגד מדה. **האבא**
יתרו פתח בזכות, על כן יזכה שבניו
גם יפתחו בזכות.

ועל דרך הצח, על כן שמה לשכת
הגזית. שהיא ר"ת:

לעומקו של מקרא פר' יתרו

ביניהם: **השנאה לישראל**. ולכן ברדפם אחרי ישראל **בלב שונא**, זה המאחד אותם להיות **כאיש אחד**. לכן פירש רש"י בפרשת בשלח **וְהָנָה מִצְרַיִם מֵאֵי נִסְעַ אַחֲרֵיהֶם**: **בְּלֵב אֶחָד כְּאִישׁ אֶחָד**.

ובני ישראל, מטבע ברייתם הם מאוחדים והמאחד ביניהם הוא ה' **איש** מלחמה, ה' שמו. הוא איש **אחד** שנאמר עליו שמע ישראל ה' אלקינו **ה' אחד**. ובברכות (דף ו עמ' א) מעיד הקב"ה על ישראל **ומי כעמדך ישראל גוי אחד בארץ**.

ולכן פירש רש"י בפרשת יתרו **וַיִּתֵּן שֵׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַ הֲהָר: כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד**. שהיותם בדרכי הקב"ה **כאיש אחד**, הרי הם זה לזה **בלב אחד**.

ושמא יש לומר כי כאן לימד רש"י עומק **כוונת המכילתא**: באמור המדרש בפרשת בשלח **נִסְעַ [בלשון יחיד] כְּאִישׁ אֶחָד**, כוונתו לומר שבא מלב שונא של **בְּלֵב אֶחָד**. ולכן פירש: **בְּלֵב אֶחָד כְּאִישׁ אֶחָד**.

בפרשת בשלח על הפסוק **וְהָנָה מִצְרַיִם מֵאֵי נִסְעַ אַחֲרֵיהֶם (יד,י')** מובא במכילתא מאי **נִסְעַ [בלשון יחיד] כְּאִישׁ אֶחָד**.

ובפרשת יתרו על הפסוק **וַיִּתֵּן שֵׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַ הֲהָר (יט,ב')** מובא במכילתא מאי **וַיִּתֵּן [בלשון יחיד] בְּלֵב אֶחָד**.

ולפשוטו של מקרא, חבר רש"י את שתי הלשונות, **ופירש כאן: כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד**.

ובשימת לב, יש להבחין כי בפרשת בשלח חבר רש"י את שתי הלשונות לפשוטו של מקרא **בהיפוך הדברים** ופירש שם: **וַיִּתֵּן שֵׁם יִשְׂרָאֵל - בְּלֵב אֶחָד כְּאִישׁ אֶחָד**.

ויש ליתן טעם, מדוע ישנה רש"י פירושו ממקום למקום.

ולעומקו של מקרא יש לומר: שכאן הדגיש רש"י את ההבדל בין הגויים וישראל. מה מאחד ומיחד את הגויים ומה מאחד ומיחד את ישראל. וכאומרו:

הגויים, שהם מטבע ברייתם פזורים ומפוזרים, רק דבר אחד יכול לאחד

לעומקו של מקרא פר' יתרו

ובאמור המדרש בפרשת יתרו וַיִּמְנָן [בלשון יחיד] בְּלֵב אֶחָד, כוונתו לומר שבא מלב אוהב אהבת ה' ויחוד ה' להקב"ה שהוא איש אחד, ה' איש מלחמה, ה' שמו. כלומר האיש האחד הוא שמאחד את לב בני ישראל להיות אחד, ולכן פירש: כָּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד.

הם אחד.

ועל פי זה יובן מדוע אמרו כאן רק נעשה. ובפרשת משפטים כתיב נעשה ונשמע. הרי במתן תורה אמרו כולם נעשה ונשמע.

אלא י"ל, הם הם הדברים. שיתרו ומשפטים הם אחד, ומשפטים כלול ביתרו. ואשר על כן חילק הכתוב גם את נעשה ונשמע. שכאן אמר נעשה ובמשפטים אמר ונשמע. אלא שבמשפטים הקדים שוב את הנעשה כחוזר על הראשונות.

וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אִישׁ-דָּבָר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע וַיָּשָׁב מִיָּד ה' אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֵל-ה': (פס' ח')

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' (יט, ז')

וישם לפניהם. זהו שכתוב בפרשת משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

ולעומקו של מקרא יש לומר דהם הם הדברים. שכל סדר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם [פרקים כא כב כג], הם שייכים למעשה כאן בפרשת יתרו, לאחר שאמר לו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ואלו המשפטים אשר תשים לפניהם עד למוקש הוא לך, ואחרי כן חוזר ואומר וישם לפניהם את כל הדברים האלה.

לעומקו של מקרא פר' יתרו

שערי תפילת העמידה, אשר היא כשירת המלאכים:

אד'נ'י שפתי תפתח, הוא מתהלים (נא,יז)
הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, מנחמיה (טל,ב)

רְפָאֵנִי ה' וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאֹשְׁעָה פִי
תְהַלְתִּי אֶתְהָ, מירמיהו (יז,יד)

וכן רב שאר התפילה על זה הדרך.

וכעין וישיבו אנשי כנסת הגדולה את דברי העם אל ה', והם הם דברי ה'.
וכעין שאמר הקב"ה למשה [דברים ה,כה] וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דְּבָרֶיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דְּבָרֶי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דָּבְרוּ אֵלַיךְ הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דָּבְרוּ.

והוינן בה, מאי הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דָּבְרוּ, הרי אלו הם דברי ה' עצמם.
ויש לומר, כך אמר הקב"ה, הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דָּבְרוּ שלא שינו ממה שדברתי אליהם.

ועל פי הדברים האלה יש לומר לעומקו של מקרא כי פְּנִיבַר אִישׁ אֵל רַעְהוּ בִשְׁפֹתוֹ וְכִלְשׁוֹנוֹ כֵּן סִדְרוֹ לִנְוֹ לַהֲתַפְלֵל לִפְנֵי יוֹת' בִּשְׁפַת נְבִיאִיו

ויש לשאול, מה הוא וַיִּשָּׁב מִשָּׂה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-ה'. והרי הקב"ה מקומו של עולם והוא היה עם פיהם של העם כאשר אמרו כל זאת, ומדוע יש להשיבו דבר. אלא י"ל כדי להבב העם על בוראו.

ועל דרך הדרש, יש לומר, שהשיב את דבריהם אל ה' כאומרו שה' השיבם באותה הלשון. וכביכול אומר להם קוב"ה כל אשר יבקש העם אעשה.

ועל דרך הצח, וַיִּשָּׁב, כאומרו השיב את נפשו, וכמשב רוח רענן שבזה גרם קורת רוח רבה לבורא עולם.

ועל דרך עבודת ה', ובשימת לב לעבודת התפילה אשר סדרו לנו אנשי כנסת הגדולה בכלל ובתפילת שמונה עשרה בפרט, כָּל אֲשֶׁר-דָּבְרוּ ה' תְּכוֹנָה. שהרי פסוקי דזמרה הם הם דברי ה' אשר שם בפי עבדיו. ממשה רבנו דרך דוד המלך ועד נחמיה. ברכת יוצר אור מיוסדת על פסוק ז' פרק מ"ה בישעיהו, וכן הלאה עד בואך

לעומקו של מקרא פר' יתרו

מנין של ורד"ו מלאכים ק'. [כמבואר
בלעומקו של מקרא לפרשת בשלח]

ועוד י"ל, על דרך הסוד, הענ"ן
בגימ' מאה שבעים וחמש. ויחד עם
ע"ב שמות הרי הם 247 שמות הקדש.
והם הם שמות הקדש היוצאים מפרשת
קריאת שמע. כיצד:

שש תיבות של שמע ישראל, ועוד
מ"ב תיבות של המלאכים היוצאים
מאנא בכח, שיש לכוונם בפרשה
ראשונה של ק"ש, ועוד
ע"ב שמות שיש לכוון בקריאת שמע
בפרשה השניה, ועוד

נ' תיבות שיש בהמשך פרשה שניה
של ק"ש לאחר ע"ב הראשונים, יחד
היינו **ענ"ן**. ובתוספת **ע"ב** שמות
שיש לכוונן בפרשת ציצית, הרי **ע"ב**
הענ"ן הם כנגד 247 שמות הק'
שיש לכוונם על פי זהר חדש
בקריאת שמע. וכמבואר באריכות
בלעומקו של מקרא לפרשת בשלח.

ועוד יש לומר, כנגד מה שאמר
הקב"ה הנה אנכי בא אליך בע"ב,
הענן. שהם מנין עשרה. כיצד: בא

ועבדיו היא שפתו ולשונו כביכול של
בורא עולם.

והם הם הדברים אשר כתבם משה
אדון הנביאים ויִשָּׁב מִלִּשָׁה אֶת-דְּבָרֵי
הַעָם אֶל-ה'.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא
אֵלֶיךָ בְּעָב הָעֲנָן.

יש לשאול מה עניינו של עב הענן
דווקא, בהתגלות ה' על הר סיני.

ולעומקו של מקרא יאמר, אלו הם
ע"ב שמות הקדש היוצאים
מהפסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת
בשלח, וכדברי משה בזאת הברכה,
(לג, ב') וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינֵי בָּא וגו' וְאַתָּה
מִרְבֵּב קִדְשׁ, וכפירוש רש"י שם,
ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש,
וכדברי הרמב"ן שם כי בא הכבוד
לישראל מרבבות קדושי עליון אשר
ירדו עמו על ההר.

ואשר על כן בְּעָב הָעֲנָן ירמוז
לע"ב שמות. ובאשר יש ג' שיטות
לע"ב שמות, אם נכפילם בשלש נקבל

לעומקו של מקרא פר' יתרו

הפשעים והחטאות. ואמר וכענן, בתוספת הו"ו, שהוא מורה על עוד **שש תיבות** שאתה מתאמץ ומשתדל בהם, והם **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**. שאם פשעך וחטאתך פגמו כביכול במלכות שמים, הרי תבוא אמירת **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד** לתקן הפגם **במלכות**. וזה פירוש המשך הפסוק "**שובה אלי כי גאלתיך**", שעתה אחר שגאלתיך מן החטאים אתה יכול לשוב אלי בלבב שלם ונקי. ולכן נבחר פסוק זה לתפילת **יום הכיפורים**.

יִאֲמִינוּ לְעוֹלָם. ב-5 אותיות אלו של **יָגֵם-בְּךָ** רמז הכתוב לומר שמשה רבנו הוא כנגד השם **החמישי** בע"ב שמות, והוא מה"ש, אותיות **משה**.

עשרת הדברות

על דרך הרמז, ירמזון חמש הדברות הראשונות למידת **הענוה** ולריחוק בתכלית הריחוק ממידת **הגאווה**.

הרי 3, בע"ב הרי ב היא 2, הענן הרי ה היא 5, יחד הן **עשר**, כנגד **עשרת** הדברות שאמרם לבני ישראל **בעב הענן**.

ועוד יש לומר על דרך הרמז והסוד, בַּא אֱלֹהִים בְּעֵב הָעֲנָן, אֲנֹכִי, הִנֵּה מִידַת אֲנֹכִי שֶׁהִיא רַחֲמִים בְּדִין וּמִידַת הַהִשְׁגָּחָה הַפְּרִטִית, בֵּאֵה אֵלַיךְ בַּע"ב הָעֲנָן תִּיבּוֹת שִׁישׁ בַּק"ש.

ועוד י"ל, על דרך המוסר והמידות. הענ"ן בגימ' מאה שבעים וחמש כמנין שנותיו של אברהם אבינו. הנני בא אליך מכח הענוה והזריזות של אברהם אביכם שאמר לפני הנני, ובזכותו הנני משפיע עליכם חסדי שמים עליונים היוצאים מע"ב שמות הקודש.

ועוד י"ל על דרך המוסר והתשובה, שזה פירוש הפסוק המובא בתפילת יום הכיפורים. "מחיתי כעב פשעך וכענן חטאתיך". ששמות מ"ב וע"ב יהיו לך למליצי ישר למחות

לעומקו של מקרא פר' יתרו

החיבור, כל אחת באנפי נפשיה, ואילו באותן הדברות שבפרשת ואתחנן, הן כתובות עם וו' החיבור. כזה: (לא תרצח): ולא תנאף: ולא תגנב: ולא תענה ברעך עד שקוא: ולא תקמד אשת רעה ולא תתאנה בית רעה שדהו ועבדו ואמתו ושורו וחקמו וכל אשר לרעה (דברים, ואתחנן, ה, יז-יח')

ועל דרך הרמז ירמזון חמש הדברות האחרונות למצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה. ואשר על כן בפרשת ואתחנן נאמרו דברות אלו בוו' החיבור. שעבירה גוררת עבירה. ולכן לא נאמר ו' ב"לא תרצח", כי היא תחילת השרשרת.

ולעומת זאת אצלנו ביתרו, לא נאמרו וו'ין, לרמז שמצוה גוררת מצוה. כיצד: בטעם עליון נאמר לא בטיפחא, ולאחריה ת' של תרצח דגושה. לומר לך, שכדי לקיים מצוה גוררת מצוה יש להפסיק את שרשרת העבירות, כהפסק הטיפחא המרמזת שכטפח בינו ובין העבירה. שם יש להפסיק.

כיצד: אנכיו-לא יהיה לך שמוכות זו לזו, שלא יהיה לך שימוש במלה אנכי לגאווה והתנשאות. ולכן נסמכו גם ללא תשא. שהיא גם מלשון התנשאות. וכאמרו: לא יהיה לך שימוש במילה אנכי, המורה על התנשאות ה' כי לו לבדו ראויה מלה זו. וסמך לזה זכור את-לום השבת לקדשו שיכנע בפני השבת, והיא הענוה בהתגלמותה. וסיים ב-כבד את אביך ואת אמך לרבות הכנעתך אליהם.

וכאשר יגיע לענוות אמת לא יכשל במצוות לא תעשה. כדברות האחרונות של רציחה וניאוף גניבה וחמדה וכל המסתעף מהן.

לא תרצח: לא תנאף: לא תגנב: לא תענה ברעך עד שקרא: לא תקמד בית רעה, לא תקמד אשת רעה ועבדו ואמתו ושורו וחקמו וכל אשר לרעה:
(כ, יג-יד בטעם עליון)

יש ליתן את הדעת מדוע בפרשת יתרו יהיו הדברות האחרונות ללא וו'

לעומקו של מקרא פר' יתרו

מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי
יש לעיין מדוע צוה על המזבח בין
מתן תורה למשפטים.

ובשימת לב, עבודת הכהנים בכלל
ובמזבח בפרט היא עבודה
שמחברת בין ישראל לאביהם
שבשמים וכמו שמובא בדעת זקנים
[ויקרא ז, יא]: למה נקרא שם
(של הקרבנות) שְׁלָמִים שמשמים
שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים.

ואשר על כן מקומו של המזבח
בתורה הוא בין מתן תורה ובין
משפטים. לומר לך, כשם שהמזבח
מחבר בין עבודת האדם ובוראו, כן
מחבר הוא בין מתן תורה שהיא
התגלות שמימית רוחנית הכוללת כל
המצוות כולן, ובין פרשת משפטים
שאמנם מצד אחד היא גם היא התגלות
שמימית רוחנית אך מצד שני היא
פירוט המצוות עצמן, ואופן התגלותן
למעשה על ידי האדם בארץ. כלומר
יש כאן חיבור בין הכלל והפרט, בין
שמים וארץ, בין הבורא והנברא.

ואשר על כן משפטים מתחילים
באות וא"ו המחברת שמים וארץ.

וכמו שאמרו במסכת מכות (כג):
ישב אדם ולא עבר עבירה מעלה עליו
הכתוב כאילו קיים מצוה. שנאמר
(ויקרא יח, ה') וחי בהם. וכוונת
המאמר היא שכשרוצה אדם לעבור
עבירה ועוצר עצמו ולא עובר הרי
נחשב לו הדבר לזכות ולמצוה.

ונרמזת העצירה הזו בטיפחא. לֹא
תִרְצַח לֹא תִנָּאֵף לֹא תִגְנֹב וכן כולם
על זה הדרך. שכן הטיפחא היא
הפסקה קלה והקב"ה לא מצרף
מחשבת עבירה למעשה. והגמרא אף
מצרפת עצירתו למעשה המצוה
ומקבל שכר כעושה מצוה. והיינו
מצוה גוררת מצוה.

ומינה, על דרך המוסר. אם בעוצר
עצמו מעבירה כך, הרי במקיים מצוה
על אחת כמה וכמה שבזה עוצר את
שרשרת העבירות ומתחיל שרשרת
המצוות.

מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבְחֹתַי
עָלֶיךָ אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-
צֹאנֶיךָ וְאֶת-בְּקָרֶיךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ
וּבְרַכְתֶּיךָ: (כ, כא')

לעומקו של מקרא פר' יתרו

והוא חיבור התגלות כבוד השם במתן תורה בפרשת יתרו, עם הציווי על כבוד האדם והחוקים בין אדם לחבירו בפרשת משפטים.

ועוד י"ל דלכן התחיל עם מזבח אדמה אע"פ שהציווי לדורות הוא מזבח אבנים. שהמזבח מכפר על האדם הבא מן האדמה. וכתוב ואז יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה. אד"ם בגימטריה מ"ה. לכן נקרא המזבח מזבח אדמה, אדמ-מה, ועוד שאדם יסודו מאדמה ואז יעלה וגו' וייצר ה' אלקים את האד"ם שהוא מ"ה, מן האדמ"ה.

ועוד י"ל, שעל ידי יצירתו מן האדמה, טבע בו הקב"ה באדם את כח ההתגברות על מידת ההתנשאות, שלא יאמר האדם אֲדָמָה לעליון. כי מעפר אתה ואל עפר תשוב.

ועוד י"ל על דרך הרמז והסוד. דלכן התחיל במזבח אדמה ועבר למזבח אבנים. שאדמה היא לזכר יצירת האדם מן האדמה, ושם השם השולט בעולם היצירה הוא שם מ"ה, שהוא

ואלה המשפטים, ופירש רש"י מוסיף על הראשונים. וכדפירש השפתי חכמים בפרשת משפטים. שמוסיף שבה למשפטים מה שאין כן בשאר מצוות:

שהמשפטים ניתנו במעמד כל ישראל ובקולות וברקים כמו שניתנו עשרת הדברות, לאפוקי שאר מצוות שניתנו למשה לבדו בהר סיני באותם מ' יום שהיה בהר.

ומוסיף ה"שפתי חכמים" מכיון שהפסיק בין עשרת הדברות למשפטים בפרשת מזבח, הייתי חושב שאין בהם אותו שבח של מעמד כל ישראל וקולות וברקים, לכן אמר וְאֵלֶּה, שניתנו באותו מעמד של עשרת הדברות.

ולכן צוה הקב"ה בענין המזבח וְלֹא תַעֲלֶה בַמַּעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתָהּ עָלָיו.

ופירש"י והרי דברים ק"ו, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה.

לעומקו של מקרא פר' יתרו

[ומסקנה דמילתא במשכים לפתחו, שהמקדים לחבירו באקראי לית לן בה, והם הם הדברים שהיה עליו להשכים לפתחו של הקב"ה תחילה היא השכמת בית הכנסת].

ותפילה במקום קרבן היא. והנותן שלום לחבירו לפני התפילה כאילו הקריב קרבן לעבודה זרה, שנא' כי **בְּמָה** נחשב הוא אל תקרי **בְּמָה** אלא **בְּמָה**. שהפך את האדם בגמטרי' מ"ה ל-**בְּמָה** לעבודה זרה שהרי שאל בשלום חבירו לפני ששאל בשלום הקב"ה.

והוא נגד הסדר הנכון. שהסדר הנכון הוא **בתחילה מתן תורה** שהוא שלום בין האדם ובין אביו שבשמים, **ואחר כך משפטים** שהוא שלום בין אדם לחבירו.

ובמקום שיבנה **מזבח המחבר** בינו ובין אביו שבשמים, כמחבר בין יתרו למשפטים, בנה **במה** בין משפטים ליתרו, במה המפרידה בינו ובין קונו. ולכן דרשו "חדלו לכם מן האדם כי [אם לא לאדמה]

עוד ירמוז למה שדרשו חז"ל במסכת שבת פ"ט: וא"ר יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו [הקב"ה

שם הוי"ה ב"ה במילוי אלפי"ן, כזה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א, גימטרי' מ"ה. והוא מראה על חיבור האדם עם בוראו.

ואחר כך המשיך במזבח **אבנים** שהוא צירוף **אבות ובנים**, והוא כנגד שם **ב"ן**, השולט בעולם העשייה, והוא הוי"ה במילוי כפול כזה: יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה. בגימטרי' ב"ן. והוא כנגד מזבח **אבני"ם**. והם זה אחר זה בהשתלשלות עולמות אבי"ע, אצילות בריאה יצירה עשייה, כזה:

יוד הא ואו הא יצירה, שם מ"ה
יוד הה וו הה עשייה, שם ב"ן

וכאומר ילכו מחיל אל חיל, מיצירת האדם בלשון מ"ה, לעשיית המזבח, שהוא לשון ב"ן, מזבח אבן, כנ"ל.

ועל דרך הרמז, ירמוז מעשה המזבח לדברי רב במסכת ברכות (י"ד). אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר {ישעיה ב-כב} **חֲדְלוּ לְכֶם מִן-הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפֵי כִי-בְמָה נִחְשָׁב הוּא** אל תקרי **בְּמָה** אלא **בְּמָה**.

לעומקו של מקרא פר' יתרו

ועוז לכל העיריין קדישין. והוא השלום האמור כעבודת המזבח המטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

פתח משה רבנו ואמר **ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר. מאי כאשר דברת לאמר.** כאשר נתת לי רשות להתפלל על עוז לאלהים. וזה הוא שמסיימים תפילת י"ח בשים שלום וגם אותה מסיימים במלים ברוב עוז ושלום. שמבקשים מהקב"ה, כשם שאנו נותנים שלום להקב"ה כביכול והוא נתינת עוז לאלקים, ככתוב "תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו ועוזו בשחקים", כן ישפיע עלינו עוז ותעצומות ושלום. וכהמשך המזמור [ס"ח] בפסוק הבא: **נורא אלהים ממקדשך א-ל ישראל הוא נותן עוז ותעצומות לעם ברוך אלהים.**

שאותו עוז כביכול שמבקש הקב"ה מאתנו, אותו עוז הוא משפיע לנו בתוספת תעצומות, שנאמר ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

ואשר על כן אין לילך וליתן שלום לחבירו עד שיתפלל בשים שלום להקב"ה, כי בזה משפיע הקב"ה שלום על בריותיו. כהמזבח המטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. ואז יוכל גם המתפלל להשפיע גם הוא שלום כראוי על חבירו מכח

[למשה] משה, אין שלום בעירך?! [כלומר מדוע אינך מקדים לי בשלום] אמר לפניו [משה לפני הקב"ה] **כלום יש עבד שנותן שלום לרבו? א"ל** [הקב"ה למשה] **היה לך לעזרני.** מיד אמר לו {במדבר יד-יז} **ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר.**

ולעומקו של מקרא יש לומר בביאור הגמרא הנ"ל: שהקב"ה היה קושר כתרים לאותיות התפילה, והיה משה רבנו הושש להקדים לו שלום, ולמדו הקב"ה שאדרכה, ראוי להקדים שלום להקב"ה מלהקדים שלום לחבירו לפני התפילה.

ולמדנו ר' יהושע בן לוי שהתפילה היא נתינת שלום להקב"ה היא נתינת כח כביכול לפמליה של מעלה, כדכתיב [תהלים ס"ח] תנו עוז לאלהים.

ואמר לו הקב"ה למשה, אין שלום בעירך? וכוונתו לפשוטו של מקרא, במקום מגורך אין מנהג של נתינת ושאלת שלום? וכמוכיחו שאינו מקדים לו שלום. **ולעומקו של מקרא** כוונתו באומרו עירך - לעיריין קדישין. הם המלאכים הק' היוצאים מן התפילה ומביאים אותה לפני כסא הכבוד. וכביכול אומר הקב"ה כל צבא השמים ועיריין קדישין מלאכי עליון יצרתי לתת עוז בפמליא של מעלה. והנה נתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, היה לך ליתן שלום

לעומקו של מקרא פר' יתרו

וכאומרו: אני נתתי לך נשמה, כדי שתעמוד לפני בתפילה, ואתה משתמש בה לבנות לעצמך במה, לעמוד לפני חברך.

והסדר הנכון הוא להתפלל להקב"ה שישים שלום על בריותיו, ומתוך כך ילך אחר התפילה ויתן שלום לחבירו, לקיים בזה מצות בוראו.

ואם-מזבח אבנים תעשה-לי לא-תבנה אתהו גזית פי תרבו הנפת עליה ותחללה: (כ, כב)

יש לכוון בזה רמזי המזבח הכתובים בפרשה: **מזבח אבנים תעשה לי**, היא עבודת אבות ובנים נוטריקון אבני"ם. שהם עושים עצמם מזבח לפני לעשות רצוני. ועבודת אבות ובנים לא תבנה אתהו גזית, חתוך ומנותק מן העבר, כי חורבן הוא לך, החלל הזה שנפער בין בנך ובין אבותיך. לכן נאמר **פי תרבו הנפת עליה ותחללה:**

אלא יש לבנות עבודת האבות והבנים אבן שלימה, החוזרת עד אברהם אבינו, שיאמר האדם מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, ובוזה יהיה מזבח כפרה לפני בוראו.

השלום אשר הושפע עליו בתפילתו. וכברכת כהניו הק': **"וישם לך שלום"**.

ועל דרך המוסר, יובן על פי הנ"ל, מה שהקפיד הכתוב **חָדְלוּ לָכֶם מִן-הָאֲדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאֶפֶסוֹ** [כלומר: נשמה שתפקידה לפייס להקב"ה בעונה, היא המעלה חרון אף הקב"ה בגאווה, וזה הוא **נִשְׁמָה בְּאֶפֶסוֹ**] **כִּי-בְמָה נִחְשָׁב הוּא** [ישעיהו ב' כב']. שהאדם המתגאה, במה נחשב הוא. ובמס' ברכות [י"ד א'] אמרו **שמחשיב עצמו לבמה**. והוא היפך המזבח שהוא כנגד העונה, שמשפיל עצמו תחת אפר הקרבנות. ולכן מסיימים ב"נפשי כעפר לכל תהיה".

ואפשר עוד לפרש כי המתגאה, מחשיב עצמו לעליון השולט בעולם היצירה הנקרא מ"ה. והוא שם הק' בגילוי אלפי"ן. כנ"ל. ומחשב את האל"ף שלו במילה אד"מ כמילוי אלפי"ן בשם השם. [כזה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א]. ועל זה הזהיר הכתוב: **חָדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם כִּי בַמ"ה נִחְשָׁב הוּא**, שמחשיב עצמו לשליט בעולמו של הקב"ה בעולם היצירה, שהוא כנגד **יעקב אבינו** שעליו נאמר **שדמות אדם חקוקה בכסא הכבוד זה יעקב אבינו**. ואותו המתגאה אין בו ממש כי אם חדלון, לכן **חדלו ממנו**, כי במה נחשב הוא.

לעומקו של מקרא פר' יתרו

אָל זַה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' אֵל צְבָאוֹת מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. כַּד שְׁאֲלִין אֵינָהּ הוּא רְצוּא וְשׁוֹב שֶׁל הַמִּילוּי ה"י וּא"ו. וּמְלוֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ כִּנְגַד אֲצִילוֹת שֶׁהוּא בִּארְבַּעַה י', כֹּזֵה: יו"ד ה"י וי"ו ה"י.

בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהו"ה מִמְקוֹמוֹ, הוּא בְּמִילוּי אֲלֵפִין כֹּזֵה: יו"ד ה"א וּא"ו ה"א שֶׁבְעוֹלָם הִיצִירָה, וְהוּא כִּנְגַד נַעֲשֶׂה אָדָם. שֶׁהוּא שֵׁם מ"ה. הוּא שֵׁם הָעֵנוּה, וְנִחְנֹו מ"ה. וְאֵז יִכּוֹל לֹאמַר ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעַד. וְהוּא בְּמִילוּי הַהִי"ן וְוּוּי"ן, כֹּזֵה: יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה. וְהוּא כִּנְגַד עוֹלָם הָעֵשִׂיָה, שֵׁם תּוֹקֵף מַלְכוּתוֹ ית'.

וּכְמִבּוֹאֵר ב"תְּמוֹנַת הָעוֹלָמוֹת":

יוד הי ויו הי אצילות, שם ע"ב
ק'ק'ק' יוד הי ואו הי בריאה, שם ס"ג
ברוך כבוד יוד הא ואו הא יצירה, שם מ"ה
יוד הה וו הה עשייה, שם ב"ן
ועולמות אבי"ע אלו, הן הסולם המוצב
ארצה וראשו מגיע השמימה, בסדר עשר
הספירות הק'.

וְלִזֶה סִיּוּם הַנְּבִיא עוֹד בִּה עֲשִׂירִיָה, שִׁיכּוּן כִּנְגַד עֲשָׂר הַסְּפִירוֹת, וְכִנְגַד עֲשָׂר מֵאֵרוֹת הַבְּרִיאָה וְעֲשָׂר הַדְּבָרוֹת, וְכִנְגַד עֲשָׂר הַמְּכוֹת, וְהֵן עֲשָׂר דְּרָגוֹת הָעֵנוּה אֲשֶׁר יִנְהַג בְּהֵן הָאָדָם וְחֵי בְּהוּ, וְהֵן רְמוּזוֹת בְּעֲשָׂר אֲתוּוֹן שֶׁל שֵׁם ה' בְּעוֹלָם הִיצִירָה יוֹד הָא וּאֹו הָא, כִּנ"ל, וְעַל יִדֵן יִהְיֶה לְבַעַר כָּל עֲרִיצִים עַד שְׂאֲרִית זֶרַע קִדְשׁ מִצְבַּתָּה הוּא בְּנִין בִּיהֵמ"ק בְּב"א.

וּכְנ"ל, שֶׁהוּא הַסֵּדֵר הַנִּכּוֹן. שְׁבַתְחִילָה הַכְּתִיב לָנוּ מֵתָן תּוֹרָה שֶׁהוּא שְׁלוֹם בֵּין הָאָדָם וּבֵין אֲבִיו שְׁבַשְׁמִים, וְאַחַר כֵּךְ מִשְׁפָּטִים שֶׁהוּא שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבִירוֹ.

לְהַפְּטֵרַת יִתְרוֹ

מֵה שֶׁהִזְכִּיר פֶּתַח דְּבָרָיו מוֹת עוֹזִיָהוּ, יִרְצֶה לְרַמּוֹז בְּזֶה כִּי לֹא יִגְלֶה הַקַּב"ה סוּדוֹ לְנַבִּיאִים עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא מִנֵּת עֲנוּתוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֶל מוֹל סֵאת עוֹנוֹתָם שֶׁל שׁוֹנְאֵיהֶם. וְאַשֶׁר עַל כֵּן חִכֶּה עִם גִּילּוּי נְבוֹאָתוֹ לְמוֹת עוֹזִיָהוּ אֲשֶׁר בְּגֵאוּתוֹ בִּקְשׁ לְהַקְטִיר קְטוֹרֶת בְּמִקּוֹם הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל, וְזִרְחָה לוֹ צִרְעַת בְּמִצְחוֹ. וּמִחוּץ לְמַחְנֶה, בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, הִיָּה מוֹשְׁבּוֹ עַד יוֹם מוֹתוֹ. לְלַמְדוֹ לְקַח גֵּאוּתוֹ. וְיֵשׁ שְׁפִירְשׁוֹ בּוֹ מִצְרַע חֲשׁוֹב כְּמַת, וְיֵשׁ שְׁפִירְשׁוֹ בּוֹ (הַרְד"ק וְאַבְן עֲזָרָא) מֵת מִמֶּשׁ.

וּבְתִיקוּנֵי הַזֶּהָר [שְׁבַע וְאַרְבַּעִין, דָּף פ"ג] מוּבָא נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, לְמֵאֵן אָמַר דָּא, לְאִינּוֹן מְלֵאכְיָא דְמְבָרְכִין וּמְקַדְשִׁין לְקוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא לְעִילָא בְּכָל יוֹמָא בְּבְרוּךְ וְקְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ, הָדָא הוּא דְכְּתִיב (יִשְׁעִיָה ו' ג') וְקָרָא זֶה אֵל אֵל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ, וּמְנַלּוֹ דְמְבָרְכִין לִיה, אֵלָּא כַּד שְׁאֲלִין אֵינָהּ מִקּוֹם כְּבוֹדוֹ לְהַעֲרִיצוֹ, אָמְרִין בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהו"ה מִמְקוֹמוֹ.

וְהִבְיָאוֹר בְּזֶה: יו"ד ה"י וּא"ו ה"י הֵם ג' יוֹדִין שְׁבַעוֹלָם הַבְּרִיאָה כִּנְגַד וְקָרָא זֶה

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

